

## چکیده

مونوپرینت، یکی از چاپ‌های دستی بوده که به غیر از ایجاد نقش و بروز هویت اصلی طرح، بعنوان یکی از چاپ‌های هنری شناخته شده است. در این مبحث، عامل نوآوری و کاربردی نمودن آن در جهت خلاقیت و ایجاد تابلوی مونوپرینت توانسته مشرثر باشد. این شیوه چاپ توسط هنرمندان نامی اروپایی، تقریباً در قرن ۱۶-۱۵ میلادی، مشهور و کاربردی شده است.

بندتو (ایل گرکتو) نقاش و چاپگر ایتالیایی را نخستین هنرمندی می‌دانند که اسلوب تک چاپ را به کار برده است. این چاپ بر اساس شیوه ترکیبی مونوپرینت اجرا شده است. طراحی تابلوهای پارچه‌ای با تکنیک چاپ مونوپرینت متأثر از نقاشی ماتیس در جهت ارتقاء و رشد این چاپ و هنری‌تر شدن آن بوده است و ایجاد چاپی در قالب نقاشی و بردن سبک نقاشی در قالب چاپ و در نهایت، کاربرد به صورت تزیینی و مصرف در دکوراسیون بوده است.

با توجه به عامل تأثیر گرفته شده از سبک کاری ماتیس، در اینجا از روش لکه‌گذاری بارنگ و نوع رنگ‌های کاربردی ماتیس با ترکیب شیوه کاری خوددین مبحث، چاپ نهایی ایجاد شده است.

واژگان کلیدی: تک چاپ، ماتیس، چاپ دستی، تابلو تزیینی



## طراحی تابلوهای پارچه‌ای با تکنیک

# چاپ مونوپرینت متأثر از نقاشی ماتیس

مهديه السادات بقايي<sup>۱</sup>، محمد مهدي كريم‌نژاد<sup>۲</sup>، آتيسا آيتي‌زاده<sup>۳</sup>

### مقدمه

آنچه که از مطالعه تاریخ هنر غرب، در عرصه هنر به دست می‌آید، گواه بر اشتیاق هنرمندان به پدید آوردن آثاری در حوزه چاپ‌های دستی بوده است. تفکر و اندیشه و تمایلات انسان، بشر را بر آن داشت که به ثبت و ضبط وقایع و رویدادها بر روی اشیای مختلف از جمله استخوان، سنگ، چوب، پارچه، شیشه و غیره بپردازد. تا قدر به نگهداری از آنها و پاسخگوی فطرت انسانی مبنی بر جاودان ماندن اندیشه‌ها باشد. بشر از مواد متفاوتی برای ضبط دانش استفاده کرده است. در روند تکاملی ضبط اندیشه، عواملی مانند: دوام، فراوانی، در دسترس بودن، نرمی، سبکی و کم حجم بودن مواد همواره مد نظر بوده است تا بتواند آن اثر را ایجاد نماید. که تمام موارد ذکر شده در اینجا در وجود پارچه نهفته شده و توانسته، یکی از مواردی باشد که بر اساس آن، بشر به ثبت وقایع بپردازد و از طریق آن به خلق آثار هنری روی آورد و در این مبحث، هنر چاپ مونوپرینت بر روی پارچه، یکی از شیوه‌های ایجاد در خلق هنر و کاربرد آن در این جا شناخته شود. پر واضح است پارچه و منسوجات جزء جدا نشدنی در طراحی دکوراسیون است به همین دلیل، بکارگیری منسوجات علاوه بر کاربرد ساختمانی و ساختاری در دکوراسیون، در وجوه هنری و زیبا شناختی نیز قابل تأمل و بررسی است که این وجه هنری در طراحی بافت و چاپ پارچه نقش اساسی دارد و چاپ مونوپرینت در تزیین دکور و مصرف آن در تابلوهای تزیینی توانسته تأثیر بسزایی بر روی فضا و محیط بگذارد و پردازشی باشد، تا این چاپ بتواند به عنوان عاملی برای شیواتر شدن در زمینه کمک و انگیزه، برای کسانی که شیفته این چاپ هستند، باشد. هانری ماتیس (۱۸۵۴-۱۹۵۴). نقاش فرانسوی، پیکرتراش و

چاپگر سنگی بوده است. وی در نقاشی‌های ایرانی و هندی ارزش‌هایی را یافت که مؤید امکانات بیانی وسایل تصویری ناب بوده. طرح‌های ساده و بکارگیری رنگ‌های درخشان تند و تخت و بکارگیری خطوط ضخیم و تیره از خصوصیات بارز سبک فوویست (وشیوه سبکی ماتیس) بوده است. که در اینجا بر اساس سبک کاری خود به‌همراه ترکیب با شیوه کاری ماتیس ایده و تأثیر گرفته شده است

[سید صدر، ۱۳۸۳: ۴۴۱] [پاکباز، ۱۳۶۹: ۴۲۳]

بندتو (ایل گرکتو) نقاش و چاپگر ایتالیایی قرن ۱۶، را نخستین هنرمندی می‌دانند که اسلوب تک‌چاپ را به کار برد و همچنین روش طراحی بارنگ روغنی روی کاغذ را بسط داد. [پاکباز، ۱۳۷۸: ۳۹۷]

همچنین در زمینه تک‌چاپ هنرمندان دیگری چون: پیترس، ویلیام بلیک، دگا و غیره فعالیت داشته‌اند. [http://www.sharifmehrblogfa.com/۸۷۰۶.aspx]

### ابزار و وسایل

پارچه، رنگ، شیشه، طرح، قلم مو، روغن، نفت

### روش تحقیق

کتابخانه‌ای

آزمایشگاهی

### روش کار

شناسایی پارچه

### تست رنگی عکاسی

عکاسی درین مبحث بر اساس رنگ و موتیف‌های مصرفی در نقاشی‌های ماتیس سعی شده استفاده شود. در پارچه‌های انتخابی بعضی موتیف‌هایی که ماتیس در





تست ۱      تست ۲      تست ۳      تست ۴      تست ۵      تست ۶      تست ۷

شکل ۱- نمونه تستهای رنگی



شکل ۴- مونتفهای کاربردی ماتیس و ترکیب آنها در کار

سطح رنگی کار وی دیده می شده سعی شده شبیه به آن اینگونه پارچه استفاده شود و از پشت زمینه مصرفی وی که بر اساس رنگهای تند و خیره کننده بوده در کار عکاسی بران اساس بکاربرده شود همچنین نور پردازی انتخابی بر اساس روشنایی که در سطح رنگهای انتخابی در پرتو بوده بکاربرده شده و در کل نمایی از آن شیوه رابروز دهد ولی با توجه به اینکه محدودیت در عکاسی بوده و در استفاده از مدلهای آزاد محدود بوده ازین جهت پرتو انتخاب شده همچنین از لحاظ نوع پرتو نسبت به کار ماتیس ممکن است متفاوت باشد که این هم از دلایلی است که برای عکاسی از مدل با شیوه و آزادی کاری که در کار ماتیس دیده می شده، محدود کرده بودند.

از دلایل استفاده از هنر عکاسی در کار این بوده که دوره فوویسم بعنوان عصر عکاسی شناخته شده است و آوردن این شیوه در کار حفظ جایگاه عکاسی در دوره فوویسم بوده. زاویه دید ماتیس در پرتو بر اساس روبرو بیشتر بوده و در بعضی کارهای وی با زاویه ۷۵ درجه که سر بصورت سه رخ کشیده شده و یا فضای عکاسی از جهتی که سر بوده فضای پشت زمینه در همان زاویه بیشتر دیده شده است.



شکل ۲- نمونه عکاسی ایده گرفته شده سر در زاویه تقریباً ۶۵ درجه به سمت چپ و فضای پس زمینه چپ هم بیشتر از راست نمایش داده شده

شکل ۳- نمونه عکاسی ایده گرفته شده (موتیف) نمونه کار ایده گرفته شده از ماتیس در زمینه طرح پارچه و موتیف شبیه سازی شده.

جدول مشخصات فنی پارچه

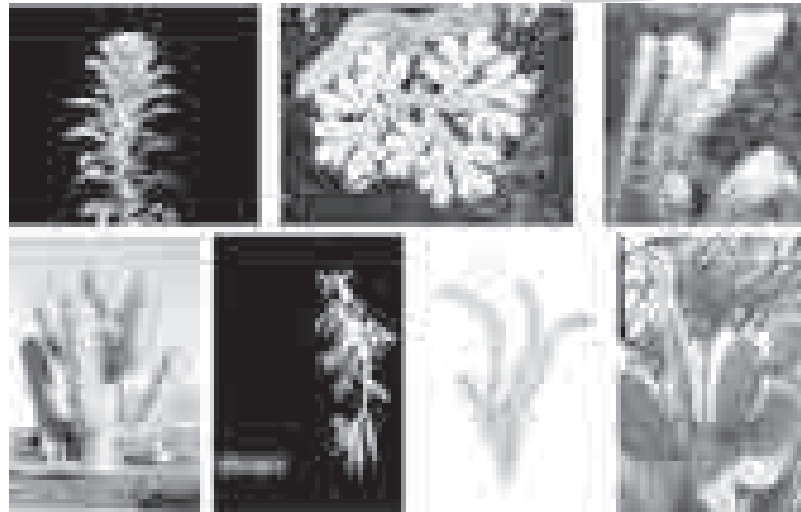
| نمونه تست | نام تجاری    | نوع بافت             | تراکم تار | تراکم پود | جنس تار             | جنس پود             | نمره نخ تار  | نمره نخ پود  | نوع رنگ کاربردی           |
|-----------|--------------|----------------------|-----------|-----------|---------------------|---------------------|--------------|--------------|---------------------------|
| نمونه ۱   | نخی          | تافته                | ۴۴        | ۲۲        | پلی استر            | پلی استر            | ۴۰/۱         | ۴۰/۱         | اکریلیک                   |
| نمونه ۲   | نخی          | تافته                | ۴۴        | ۲۲        | پلی استر            | پلی استر            | ۴۰/۱         | ۴۰/۱         | اکریلیک (روش خیس در خیس)  |
| نمونه ۳   | تیترن        | تافته                | ۴۴        | ۲۲        | پلی استر            | پلی استر            | ۴۰/۱         | ۴۰/۱         | رنگ روغن (ویسکوزیته کم)   |
| نمونه ۴   | تیترن        | تافته                | ۴۴        | ۲۲        | پلی استر            | پلی استر            | ۴۰/۱         | ۴۰/۱         | رنگ روغن (ویسکوزیته بالا) |
| نمونه ۵   | پنبه         | بدون بافتها (نانوون) | --        | --        | تمام سلولز          | تمام سلولز          | --           | --           | رنگ روغن                  |
| نمونه ۶   | مقال (کریاس) | تافته                | ۲۰/۱      | ۱۵/۱      | پنبه خالص           | پنبه خالص           | ۲۰/۱ انگلیسی | ۲۰/۱ انگلیسی | رنگ روغن                  |
| نمونه ۷   | مل مل        | تافته                | ۳۴        | ۲۶        | پلی استر ریسیده شده | پلی استر ریسیده شده | ۴۰/۱         | ۴۰/۱         | رنگ روغن                  |





جاهای پرتو یا زمینه به کار برده شده است. نمونه موتیف های به کار برده شده توسط ماتیس در فضای وسیع بصورت بزرگ و خیالی در قالب فرم حلزون در سال ۱۹۵۳ بصورت ۴۰ طرح ایجاد شد. کارهایی که در سال ۱۹۱۰ توسط او ایجاد شده بود در کشورهای برجسته ای چون، آلمان - روسیه و آمریکا به نمایش گذاشته شد. در شهر نیویورک ماتیس به معرفی کارهای نقاشی اش که بوسیله ادوارد استیچن و نشان دادن کارهای عکاسی که همانند آلفرد استیگلز در گالری ۲۹۱ که در سال ۱۹۰۸ و ۱۹۱۰ بود پرداخت. [Jacobus, ۱۹۷۳: ۲۳]

به هر حال بعضی از فیگورهای ماتیس به نظر می رسد که حالت پرش و جست و خیز مثل دلفین روبه سطح بالا رداشته باشد همینچور بعضی کارهای وی به نظر می رسد که غواصی در آب به سمت بالا در حال حرکت باشد و نمونه کارهای دیگر او هم بود که به نظر می رسد فقط حالت شناور روی آب وبدون جنبش روی سطح آب باشد. تمام این نمونه فیگورها ونقش های ایجادی از او حتی کار رقص وی همه به مراتب آزادی وعامل شادی در آن دیده شده است. کار "رقص " و کار "برکه شناگران" در کل همه به مبحث رقص آب اشاره داشته است. وهمچنین موتیفهای حلزونی و آبی که از دریا و عالم هستی وطبیعت ایده گرفته شده به صورت تک تک و یا ترکیبی در کار وی دیده شده است. [Jacobus, ۱۹۷۳: ۴۵]



شکل ۵- موتیف های طبیعت گیاهان آبی و طرح های کاکتوس که ماتیس از آن ایده گرفته بعنوان موتیف

### طراحی و چاپ

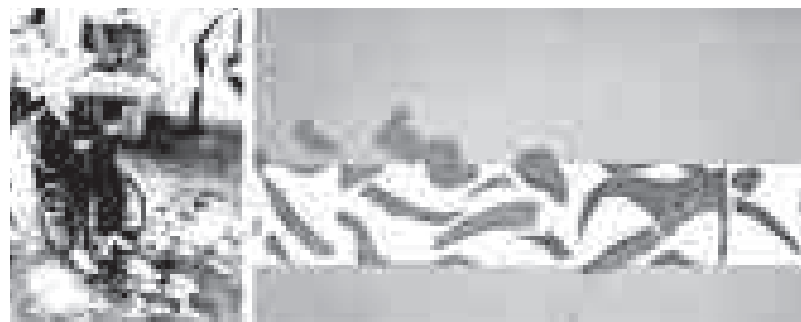
این شیوه چاپ و ترکیب با نقاشی در زمینه اول نیاز به مدل برای طراحی ،عکاسی وچاپ آن بوده. واز آنجا که ماتیس یکی از کارهای نقاشی وی پرتو بوده و درزمینه عکاسی با محدودیت در شیوه عکاسی از مدل روبرو بوده ایم از عکاسی پرتو بهره گرفتیم وپایه کار رابراساس پرتو گذاشتیم.و از دوشیوه کار استفاده نمودیم بدین صورت که ،۱- مدل زنده وعکاسی از آن و ۲- مدل زنده وطراحی وچاپ. وپس از تست زدن روی پارچه مل مل وبه همراه رنگ روغن، کارهای نهایی صورت گرفت. بدین صورت که مدل عکاسی ،برعکس در جهت تضاد با عکس واقعی پرینت شده وزیر شیشه گذاشته وروی شیشه بر اساس برداشت رنگی از نور وتیرگی های اصلی طرح، رنگ انتخاب شده وطرح را به کل آنالیز کرده. ودر آخر پارچه روی شیشه قرار گرفته وضربه به پشت شیشه زده شده وچاپ صورت گرفته وروش دوم هم که مدل زنده بوده وعکاسی نموده. مستقیم طرح روی شیشه با رنگ وقلممو طراحی شده وکامل سطح شیشه رارنگ براساس مدل پوشانده ودر آخر پارچه روی شیشه قرار گرفته وچند ضربه به پشت پارچه زده شده وچاپ صورت گرفته. ویسکوزیته انتخابی در نواحی پرتو متفاوت گرفته شده،درناحیه صورت ویسکوزیته بالا و در ناحیه پوشش وپشت زمینه ویسکوزیته متوسط وکم گرفته شده تا در قسمت چهره چاپ باوضوحیت بیشتر دیده شود ودر قسمت پوشش وپشت زمینه حالت محو باشد تا باتنوع ویسکوزیته در سطح کار کیفیت خوب به چاپ داده شود.

### نتیجه گیری

مونوپرینت به عنوان عاملی برای چیدمان در زمینه طراحی ونقاشی به خوبی توانست ایفای نقش نماید (و به غیرازطرحهای ساده) اثرات نقاشی را در قالب چاپ مونوپرینت آشکار نماید. ودر خلق یک اثرهنری جایگاه بخصوص وبروزی را بوجود آورد وهمانند نقاشی باتیک، این چاپ هم درزمینه نقاشی به زیبایی توانست نقش آفرین درحرفه هنر باشد. و در جهت ارتقاء و رشد چاپ وخلق آثار هنری با آزادی عملی که هنرمند در این چاپ دارد اثرات بسزایی را داشته باشد. پارچه شناخته شده برای این چاپ پلی استری بوده که روی آن مراحل تکمیل سفید گری انجام شده باشد. چاپ با رنگدانه های پیگمنت ترکیب شده با آکراکونز نتوانست مؤثرباشد. درنتیجه چون این چاپ کاربرد تزئینی ودکور



شکل ۶- نمونه کارهای ایده گرفته شده از موتیف ماتیس



شکل ۷- (شناگر برکه) - ۱۹۵۲ نمونه موتیفها The swimming pool  
[[http://www.williamweston.co.uk]]

### موتیف

نوع موتیف به کار برده در آثار ماتیس چیزی شبیه به گیاهان آبی موجود در دریا می باشد یعنی لطافت گیاهان آبی و چیزی شبیه به کاکتوس وسرخس آبی - حلزون - حرکات شناگران وموجودات دریایی بوده است که در پس زمینه کار وی دیده شده همچنین در لباس یا بعضی جاهای پرتو و پارچه می توانیم مشاهده کنیم که در این جا بر همین اساس از این موتیف در لباس یا بعضی



شکل ۹- موتیف های ایده گرفته از دریا و موجودات آبی



شکل ۸- موتیف های ترکیبی



شکل ۱۱- موتیفهای ایده گرفته از طبیعت ماتیس



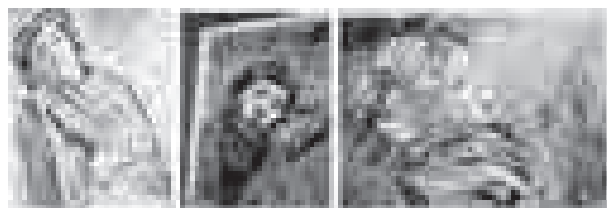
شکل ۱۰- نمونه کارهایی با موتیف از ماتیس

### چاپ و طراحی از مدل زنده



شکل ۱۳- چاپ و طراحی از مدل زنده

### چاپ به روش عکاسی



شکل ۱۲- چاپ به روش عکاسی

### پیشنهادها

با توجه به چنین شیوه چاپی و کاربردهای گوناگونی که می تواند داشته باشد پس از ایجاد این پروژه راهکارهای بسزاتری آشکار شد. مثلاً با اینگونه مبحث و موتیف هایی که در سطح رنگی ماتیس دیده شده بود، می توان باهمین موتیف ها در سبک انتزاعی برای تابلو نقاشی در قالب چاپ مونوپرینت ایفای نقش نمود. همچنین به کسانی که خواستار این نوع چاپ هستند پیشنهاد آوردن این چاپ در عرصه دکور و تزئین با موتیف های ماتیس هست.

منابع در دفتر مجله موجود است.

### پی نوشتها:

- ۱- دانشجوی کارشناسی طراحی چاپ پارچه، دانشگاه آزاد اسلامی واحد یزد، دانشکده هنر و معماری
- ۲- عضو هیأت علمی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد یزد، دانشکده هنر و معماری
- ۳- عضو هیأت علمی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد یزد، دانشکده هنر و معماری

داشته، پلی استر (سفیدگری) شده با رنگدانه پیگمنت ترکیب با نفتل و روغن بزرک (به عنوان روان کننده رنگ) بهترین پاسخگو در ایجاد این چاپ بوده است. مشکلاتی که در ایجاد این چاپ بوده است، از جمله: در زمینه نوع پارچه چاپی، براحتی پارچه کاربردی برای این چاپ شناخته نبود و پس از تستهای مکرر، پارچه اصلی این چاپ آشکار شد. رنگ آکرلیک برای چاپ مونوپرینت نتوانست مثمرتر باشد. همچنین پارچه اصلی بوم نقاشی (متقال) که زیر سازی دارد، بدلیل بافتهای زبری که در سطح آن بوده، قابلیت چاپ را نداشت. از دیگر مشکلات اصلی این چاپ این است که طرح چاپ شده در جهت مخالف مدل اصلی پس از چاپ، نقش ایفا نموده است.

